

Sygn. akt I Ca 111/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 maja 2014 r.

Sąd Okręgowy w Elblągu I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Krzysztof Nowaczyński

Sędziowie: SO Aleksandra Ratkowska (spr.)

SO Teresa Zawistowska

Protokolant: st. sekr. sąd. Danuta Gołębiewska

po rozpoznaniu w dniu 14 maja 2014 r. w Elblągu

na rozprawie

sprawy z powództwa E. G.

przeciwko (...) w G.

o ustalenie

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego w Elblągu

z dnia 18 grudnia 2013 r. sygn. akt IX C 1283/13

1. oddała apelację;
2. nie obciąża powódki kosztami procesu za drugą instancję;
3. zasądza od Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Elblągu na rzecz adwokata C. O. kwotę 738 zł (siedemset trzydzieści osiem złotych) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu.

Sygn.akt I Ca 111/14

UZASADNIENIE

E. G.w pozwie wniesionym przeciwko (...) z siedzibą w G.domagała się ustalenia, iż z tytułu umowy ugody stron z dnia 8 grudnia 2010 roku jest zobowiązana do zapłaty na rzecz pozwanej kwoty 4.129,91zł , a nie kwoty 12.459,66 zł , ponadto żądała zasądzenia kosztów procesu według norm przepisanych.

Powódka podniosła, iż ugoda dotyczyła umowy pożyczki z 28 lutego 2005r., w której odsetki za zwłokę w jej spłacie zostały ustalone w rażąco wygórowanej wysokości 40% w skali roku, co powinno skutkować uznaniem odnośnych postanowień ugody z 8 grudnia 2010r. dotyczącej spłaty pożyczki za nieważne jako sprzeczne z zasadami współzycia społecznego (art.353¹ kc w zw. z art.58 par.1 kc).

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz o obciążenie powódki kosztami postępowania.

Sąd Rejonowy w Elblągu wyrokiem z dnia 18 grudnia 2013r. oddalił powództwo i nie obciążył pozwanej kosztami procesu oraz przyznał reprezentującemu powódkę adwokatowi C. O. wynagrodzenie z tytułu nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu.

Wyrok zapadł na podstawie następujących ustaleń, wniosków i przepisów prawa:

E. G.zawarła w dniu 28 lutego 2005r. ze (...) w G.umowę pożyczki agencyjnej nr (...)kwoty 11.900 zł, którą zobowiązała się spłacić w 36 miesięcznych ratach. Powódka dokonała wpłaty tylko 8 rat pożyczki (w dniu 29 marca 2005r. wpłaciła na konto pozwanej kwotę 396,61zł, w dniu 29 kwietnia 2005r. kwotę 396,61zł, w dniu 27 czerwca 2005r. kwotę 405,25zł, w dniu 07 lipca 2005r. kwotę 396,61zł, w dniu 12 sierpnia 2005r. kwotę 396,61zł, w dniu 27 września 2005r. kwotę 410zł, w dniu 27 października kwotę 402zł, a w dniu 26 listopada 2005r. kwotę 396,61zł)

W dniu 13 lutego 2006r. E. G.zawarła ze (...) w G.ugodę, w której zobowiązała się spłaci kwotę 9.619,61zł w 29 miesięcznych ratach do dnia trzydziestego każdego miesiąca.

E. G. nie wywiązała się z tego zobowiązania. W dniu 08 maja 2006r. wpłaciła kwotę 396,61zł.

W dniu 23 stycznia 2007r. Sąd Rejonowym w Kole w sprawie I Nc (...)wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym przeciwko E. G., który został zaopatrzony w klauzulę wykonalności w dniu 28 lutego 2007r.

Na wniosek (...) w G.Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Kole J. F.wszczął postępowanie egzekucyjne przeciwko E. G.i m. in. dokonał zajęcia świadczenia wypłacanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

W dniu 08 grudnia 2010r. strony zawarły drugą ugodę, w której powódka zobowiązała się do spłaty kwoty 18.894,14zł w 57 miesięcznych ratach do dnia dwudziestego siódmego każdego miesiąca, rozpoczynając od miesiąca stycznia 2011r. Ugoda ta dotyczyła sposobu regulowania należności orzeczonej nakazem zapłaty Sądu Rejonowego w Kole wydanym w sprawie I Nc (...).

W realizacji tej ugody E. G. wpłaciła:

- w dniu 23 stycznia 2011r. kwotę 440zł,
- w dniu 01 marca 2011r. kwotę 440zł,
- w dniu 31 marca 2011r. kwotę 440zł,
- w dniu 07 kwietnia 2011r. kwotę 9,90zł,
- w dniu 27 kwietnia 2011r. kwotę 440zł,
- w dniu 01 lipca 2011r. kwotę 440zł,
- w dniu 27 lipca 2011r. kwotę 440zł,
- w dniu 29 sierpnia 2011r. kwotę 440zł,
- w dniu 28 września 2011r. kwotę 440zł,
- w dniu 26 października 2011r. kwotę 440zł,
- w dniu 23 grudnia 2011r. kwotę 475zł,
- w dniu 02 stycznia 2012r. kwotę 220zł,

- w dniu 25 stycznia 2012r. kwotę 255zł,
- w dniu 30 stycznia 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 27 lutego 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 29 marca 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 27 kwietnia 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 28 czerwca 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 10 lipca 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 29 lipca 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 28 sierpnia 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 27 września 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 24 października 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 27 listopada 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 28 grudnia 2012r. kwotę 440zł,
- w dniu 29 stycznia 2013r. kwotę 440zł,
- w dniu 20 lutego 2013r. kwotę 440zł,
- w dniu 15 kwietnia 2013r. kwotę 476,92zł,
- w dniu 29 kwietnia 2013r. kwotę 440zł,
- w dniu 28 maja 2013r. kwotę 440zł.

Okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia ustalono na podstawie zeznań powódki oraz dokumentów przedłożonych przez strony.

W ocenie Sądu żądanie powódki E. G. było niezasadne i nie zasługiwało na uwzględnienie. Żądanie to opierało się na treści przepisu art. 189 k.p.c., który stanowi iż powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Interes prawny musi być rozumiany jako obiektywnie występująca potrzeba ochrony sfery prawnej powoda, którego prawa zostały lub mogą zostać zagrożone, bądź też co do istnienia lub treści których występuje stan niepewności. Jedną z przesłanek badanych przy rozważaniu celowości wykorzystania powództwa o ustalenie jest znaczenie, jakie wyrok ustalający wywarłby na sytuację prawną powoda. O występowaniu interesu prawnego świadczy możliwość stanowczego zakończenia w tej drodze sporu, natomiast przeciwko jego istnieniu - możliwość uzyskania pełniejszej ochrony praw powoda w drodze innego powództwa. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2013r, sygn akt. III CSK 254/12, Lex 1353202). Oceny interesu prawnego strony należy zawsze dokonywać na tle konkretnej sprawy, tak aby ocenić rzeczywistą potrzebę ochrony powoda, który powinien wykazać istnienie interesu prawnego, poprzez przytoczenie faktów go uzasadniających.

Zdaniem Sądu E. G. nie miała interesu prawnego w żądaniu ustalenia, że z tytułu umowy ugody stron z dnia 08 grudnia 2010 roku jest zobowiązana do zapłaty pozwanej kwoty 4.129,91zł, a nie kwoty 12.459,66 zł. Interes prawny w rozumieniu przepisu art. 189 k.p.c. nie zachodzi, gdy osoba zainteresowana może w innej drodze osiągnąć w pełni ochronę swych praw, których dążeniem do ochrony uzasadnia swój interes prawny w wytoczeniu powództwa

o ustalenie (por. uzasadnienie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2003 r., sygn. akt V CKN 1614/00, opublikowany w bazie prawnej LEX pod nr 83826). Powódka kwestionowała w istocie wysokość zobowiązania orzeczonego nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym w dniu 23 stycznia 2007r. w sprawie o sygnaturze I Nc (...) przez Sąd Rejonowy w Kole. Wprawdzie w pozwie wskazywała, że dotyczy on umowy zawartej w dniu 08 grudnia 2010r. jednakże treść tej umowy wskazywała wyraźnie, że źródłem ustalenia wysokości zobowiązania powódki był wymieniony nakaz zapłaty zaopatrzony w klauzulę wykonalności. W związku z tym, powódka mogła osiągnąć swój cel nie przez złożenie powództwa przeciwegzekucyjnego, tj. powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności. Wyłączało to jej interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie ze względu na charakter roszczenia o uzgodnienie.

Mając na względzie powyżej przedstawione okoliczności i rozważania Sąd na podstawie przepisu art. 189 k.p.c. a contrario oddalił powództwo.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c., z uwagi na trudną sytuację materialną powódki.

O wynagrodzenia adwokata powódki za reprezentowania jej w niniejszym postępowaniu orzeczono na podstawie § 19 w zw. z § 6 pkt 4 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. (Dz. U. z 2013r., poz. 461).

Powódka wniosła apelację od tego wyroku w części oddalającej powództwo zarzucając mu naruszenie prawa materialnego tj. przepisu art.189 kpc poprzez jego błędną wykładnię i uznanie, że powódka nie miała interesu prawnego w żądaniu ustalenia, iż z tytułu umowy ugody stron z dnia 8 grudnia 2010r. zobowiązana jest do zapłaty na rzecz pozwanej kwoty 4.129,91 zł w sytuacji, gdy kwota 6.802,72 zł stanowiąca różnicę między wysokością odsetek za zwłokę określonych w umowie ugody z dnia 13 lutego 2006r. oraz nakazie zapłaty (40% w skali roku) a wysokością odsetek maksymalnych oparta była na zdarzeniu, które zaistniało przed powstaniem tytułu egzekucyjnego, co tym samym pozbawiało powódkę możliwości wytoczenia innego powództwa wobec tej kwoty.

W uzasadnieniu tego zarzutu skarżąca podniosła, iż wskazana w pozwie wartość przedmiotu sporu 8.329,75 zł stanowiła suma dwóch pozycji:

- kwoty 1.526,96 zł stanowiącej różnicę między wysokością odsetek obliczonych przez pozwaną w harmonogramie spłat pożyczki tj. kwotą 13.966,81 zł a wysokością odsetek ustaloną przez strony w umowie tj. kwotą 12.439,85 zł,

- kwoty 6.802,79 zł stanowiącej różnicę między wysokością odsetek za zwłokę określonych w umowie pożyczki z umowie ugody z dnia 13 lutego 2006r. oraz nakazie zapłaty a wysokością odsetek maksymalnych.

Co do pierwszej z tych składowych powódka podzieliła pogląd Sądu Rejonowego co do możliwości wytoczenia wobec niej powództwa przeciwegzekucyjnego i wskazała, iż zostało ono wniesione. Wywodziła, iż co do kwoty 6.802,79 zł posiada interes prawny w ustaleniu bezpodstawności jej żądania przez pozwaną, ponieważ nie ma możliwości wytoczenia w tym zakresie powództwa o świadczenie jak również powództwa na podstawie art.840 par.1 pkt 2 kpc, ponieważ nie chodzi w tym wypadku o zdarzenie zaistniałe po powstaniu tytułu egzekucyjnego.

Skarżąca domagała się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w części, to jest ustalenie, iż z tytułu umowy ugody stron z 8 grudnia 2010r. powódka zobowiązana jest do zapłaty na rzecz pozwanej kwoty 3.854,60 zł oraz zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu za instancję odwoławczą, a nadto zasądzenia kosztów pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu.

Pozwana wniosła o oddalenie apelacji oraz zasądzenie na jej rzecz od powódki kosztów procesu za instancję odwoławczą.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie, gdyż zaskarżony wyrok odpowiada prawu mimo częściowo błędnego jego uzasadnienia.

W pierwszej kolejności stwierdzić należy, iż Sąd Rejonowy w sposób prawidłowy ustalił istotne dla rozstrzygnięcia okoliczności faktyczne, czego skarżąca nie podważa. Wobec tego Sąd Okręgowy ustalenia te przyjmuje za własne bez potrzeby ich ponownego przytaczania w tym miejscu.

Istotę sporu na etapie postępowania odwoławczego stanowiło to, czy E. G. przysługuje interes prawny w żądaniu ustalenia, że z tytułu umowy ugody zawartej z pozwaną w dniu 8 grudnia 2010r. jest ona zobowiązana do zapłaty na rzecz pozwanej kwoty 3.854,60 zł, a nie kwoty 10.932,70 zł (wobec przyznania przez skarżącą, iż co do kwoty 1.526,96 zł nie ma ona interesu prawnego w ustaleniu bezzasadności jej żądania i wskazania, iż o te należność wytoczono powództwo przeciwegzekucyjne).

Sąd pierwszej instancji przedstawił w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku poglądy doktryny i orzecznictwo odnoszące się do wykładni przepisu art.189 kpc, uczyniła to również apelantka, która jednocześnie akcentowała te aspekty, które jej zdaniem przemawiały za przyznaniem jej uprawnienia do skorzystania z ochrony prawnej w trybie wskazanego przepisu. Skarżąca podkreślała w szczególności potrzebę wykładania art.189 kc w kontekście zagwarantowanego Konstytucją RP prawa do sądu oraz elastycznego pojmowania „interesu prawnego” i dokonywania jego oceny na tle konkretnych okoliczności danej sprawy, w tym przesądzenia czy strona może uzyskać pełną ochronę w drodze wytoczenia innego procesu. Zgodzić się trzeba ze skarżącą co do tego, iż nie ma ona możliwości wytoczenia powództwa o świadczenie jak również powództwa z art.840§1 kpc w zakresie kwoty 6.802,79 zł wynikającej według powódki ze sprzecznego z prawem naliczeniu umownych odsetek za zwłokę. Podstawę powództwa opozycyjnego stanowić mogą bowiem takie zdarzenia powodujące wygaśnięcie lub niemożność egzekwowania zobowiązania dłużnika, które zaszły po powstaniu tytułu egzekucyjnego. Do pierwszej grupy należą tego rodzaju zdarzenia wynikające z przepisów prawa materialnego, jak wykonanie zobowiązania przez dłużnika, potrącenie, odnowienie, zwolnienie z długu, świadczenie w miejsce spełnienia, przelew powodujący zmianę wierzyciela, przejęcie długu powodujące zmianę dłużnika, następcza niemożliwość świadczenia. W grupie zdarzeń skutkujących niemożnością egzekwowania zobowiązania mieszczą się: przedawnienie roszczenia, rozłożenie świadczenia na raty, prolongata terminu świadczenia udzielona dłużnikowi przez wierzyciela, skorzystanie z dłużnika z zarzutu zatrzymania. Powoływanie się przez powódkę na nieważność postanowień ugody stron z 8 grudnia 2010r. na podstawie art.353¹ kc w zw. z art.58§1 kc z uwagi na rażąco wygórowane określenie odsetek od przeterminowanego zobowiązania nie odpowiada żadnej z wymienionych wyżej podstaw. Tym samym nie można było podzielić stanowiska Sądu pierwszej instancji, iż powódce na podstawie okoliczności faktycznych przytoczonych w pozwie przysługuje w odniesieniu do kwoty 6.802,79 zł powództwo przeciwegzekucyjne, co wyłączało jej interes w zakresie żądania ustalenia, iż ta kwota pozwanej od niej nie należy się.

Ta konstatacja nie przekłada się jednak na uznanie, iż powódka mogła swój cel osiągnąć w ramach zgłoszonego w pozwie i podtrzymanego w apelacji żądania. Powód ma wskazany w art.189 kpc interes prawny w ustaleniu wówczas, gdy w związku z zachowaniem się pozwanego uzasadnione jest ustalenie stosunku prawnego lub prawa w celu usunięcia niepewności co do określonego stosunku prawnego lub prawa. W sprawie niniejszej takiego stanu niepewności nie ma. Istnienie stosunku prawnego jest oczywiste, a jego treść została ostatecznie uregulowana ugodą zawartą przez strony w dniu 8 grudnia 2010r. Intencją powódki była ingerencja w postanowienia tej ugody, co należało uznać za niedopuszczalne. Powódka nie wskazała na jakiegokolwiek zdarzenia czy okoliczności dotyczące samego zawarcia wspomnianej ugody mogące prowadzić do zakwestionowania jej ważności (np. związane z wadami oświadczenia woli), próbowała natomiast podważyć ważność i skuteczność jej postanowień w zakresie warunków zapłaty przeterminowanego zobowiązania przez zakwestionowanie będących źródłem tego zobowiązania umowy pożyczki z 28 lutego 2005r. i ugody z 13 lutego 2006r., a ostatecznie również zapadłego w tym przedmiocie orzeczenia sądowego – prawomocnego i zaopatrzonego w klauzulę wykonalności nakazu zapłaty Sądu Rejonowym w Kole z dnia 23 stycznia 2007r. w sprawie I Nc 2/07. Jasno wynika to z punktu 1 ugody z 8 grudnia 2010r. w brzmieniu: „Przedmiotem niniejszej ugody jest wierzytelność przysługująca Wierzycielowi wobec Dłużnika stwierdzona tytułem egzekucyjnym z dnia 23.01.2007r. wydanym przez Sąd Rejonowy w Kole w postępowaniu o sygnaturze akt I Nc(...) oraz koszty poniesione przez wierzyciela lub przyznane mu w postępowaniu egzekucyjnym wskazane kwotowo w pkt 2d”. Roszczenie wierzyciela, które zgodnie z żądaniem pozwu miało zostać zmodyfikowane zostało już zatem

raz poddane pod osąd. Jak wskazano w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 lutego 1972r. I Cr 388/71 (Lex nr 7066) w sprawach o świadczenie dłużnik dopóty ma interes prawny w ustaleniu swego obowiązku, dopóki nie został przez wierzyciela pozwany o świadczenie; gdy już pozwany został, przysługuje mu tylko obrona w takim procesie. Dopuszczenie odrębnego powództwa o ustalenie w sytuacji, gdy zostało już wszczęte przez drugą stronę stosunku prawnego procesu postępowanie o świadczenie skutkowałoby dopuszczeniem dwóch procesów o ten sam przedmiot (por. również wyrok Sąd Apelacyjny w Warszawie z 12 czerwca 2013r. I ACa 19/13 (Lex nr 1327626) . W przypadku, gdy postępowanie sądowe o świadczenie zakończyło się wydaniem prawomocnego orzeczenia również nie może być mowy o istnieniu interesu prawnego podmiotu zobowiązanego do świadczenia w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieistnienia tego świadczenia lub innego jego rozmiaru. Takie żądanie nie może uzyskać ochrony prawnej z uwagi na skutki prawomocnego orzeczenia wynikające z art.365§1 kpc stanowiącego: „Orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy i inne organy państwowe, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby”. Zgłoszone przez powódkę żądanie zmierzało w istocie do podważenia treści prawomocnego orzeczenia sądu – nakazu zapłaty, którego realizacji dotyczyła kwestionowana ugoda z 8 grudnia 2010r., a takiemu żądaniu nie można było udzielić ochrony na podstawie art.189 kpc.

Z tych przyczyn apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu na podstawie art.385 kpc.

Mając na uwadze trudną sytuację materialną powódki oraz charakter zgłoszonego żądania nie obciążono jej kosztami procesu za drugą instancję na podstawie art.102 kpc w zw. z art.108§1 kpc w zw. z art.391§1 kpc.

O wynagrodzeniu pełnomocnika reprezentującego z urzędu powódkę orzeczono na mocy §19 w zw. z §16 pkt 4 i §13 ust.1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz.U. z 2013r. poz.461).